

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

КУЗНЕЦОВА Ольга Володимирівна

УДК 370.174+370.179.1

**РОЗВИТОК ІНФОРМОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО
ВІКУ У ПРОЦЕСІ ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті проблем виховання Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук
ПОТАПОВА Ірина Юріївна,
Одеський національний економічний університет, старший викладач кафедри інформаційних систем в економіці.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КОНДРАЦЬКА Людмила Анатоліївна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, професор кафедри музикознавства, методики музичного виховання та вокально-хорових дисциплін;

кандидат педагогічних наук, доцент
СЕМЕНОВА Мирослава Олександрівна,
комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, доцент кафедри педагогіки і психології.

Захист відбудеться 19 квітня 2012 року, о 12.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 16 березня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження зумовлена сучасною модернізацією освіти в Україні, яка пов'язана зі створенням єдиного світового культурного простору та приєднанням до нього вітчизняної культурно-освітньої галузі на основі використання зарубіжних здобутків та збереження при цьому власної самобутності. Вирішення цього складного завдання частково розв'язує проблему гармонійного єднання полікультурності і національної неповторності, відродження й використання у вихованні молодого покоління багатой культурної спадщини народів України.

Складовою частиною модернізації системи освіти є зміни в естетичному вихованні у процесі здобуття середньої освіти, яке гармонізує й розвиває духовні здібності людини. Прилучення школярів до скарбниці світової культури й мистецтва є необхідною умовою для досягнення основної мети естетичного виховання – цілісного творчого гармонійного розвитку особистості. У зв'язку з цим у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах відбуваються зміни у процесах цілепокладання: акцентується увага на культуровідповідності виховання, на його творчій і розвивальній спрямованості через забезпечення новітніми засобами. Прискорена генеза інформаційних технологій зумовлює створення інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу загалом і естетичного розвитку школярів зокрема.

Отже, особливої актуальності набувають питання розвитку інформаційної культури особистості. Її формування досліджують Р. Сафарова, Б. Скіннер, Е. Хеннер тощо. Сучасні дослідники А. Гусейнов, В. Давидов, Ю. Шрейдер та інші вивчають загальнолюдські цінності та їх значення для становлення людини. Концептуальні положення про соціально нормативну регуляцію поведінки особистості розглядають А. Капська, Г. Костюк, Н. Рогова. Питанням теоретичних основ особистісно орієнтованого виховання присвячено наукові дослідження І. Беха, С. Гончаренка, В. Зінченка, І. Зязюна. Різні аспекти естетичного виховання та розвитку культури учнів вивчають Л. Кондрацька, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Отич, М. Семенова та ін.

Організація естетичної діяльності означає появу нових форм розумової, мнемонічної, творчої діяльності учнів, що зумовлює необхідність оволодіння вміннями чітко оперувати певними знаннєвими конструктами, вираженими в знакових системах природної або штучної мови й наявністю системи логічних операцій (ідентифікація, порівняння, абстрагування, узагальнення та ін.), характерних для природничо-математичних дисциплін.

Означені питання безпосередньо стосуються учнів середнього шкільного віку, оскільки саме цей період навчання у школі є основним етапом фундаментального систематичного педагогічного впливу на особистість школяра і, водночас, є періодом вираження потреб пізнання навколишнього світу.

Дослідження останніх років, узагальнення даних наукових джерел дали змогу виявити суперечності, що виникли в теорії і практиці виховання між:

– вимогами сучасного суспільства до рівня культури випускників шкіл і недооцінкою значення й ролі інтегрованого виховного середовища загальноосвітнього закладу в процесі її розвитку;

– вибором сучасними школярами активних, творчих форм естетичної діяльності й репродуктивним характером цієї роботи в реальному навчально-виховному процесі;

– наявними можливостями організації естетичної діяльності для розвитку інформологічної культури школярів і недостатнім їх використанням у навчально-виховному процесі школи.

В Україні немає досліджень із питань розвитку інформологічної культури, яка консолідує в собі всебічну інформацію про соціальні процеси, засоби підтримки цих явищ, естетичне сприйняття дійсності, а також про усвідомлену їх необхідність та доцільність. Бракує науково обґрунтованої та виваженої характеристики структури зазначеного феномена. Розвиток інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку дотепер не став предметом окремого дослідження: не виявлені методики її діагностики та розвитку, не вивчені можливості сучасної школи щодо її реалізації.

Актуальність, недостатня наукова та методична розробка означених питань і нагальна проблема в теорії і методиці виховання зумовили вибір теми дисертаційного дослідження:

„Розвиток інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності”.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України (номер державної реєстрації 107U000437). Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 8 від 04 жовтня 2010 року) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 26 жовтня 2010 року).

Об’єкт дослідження – інформологічна культура учнів середнього шкільного віку.

Предмет дослідження – процес розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити структурно-функціональну модель розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань дослідження:

1) на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з’ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і виховній практиці, уточнити зміст базових понять дослідження та структуру інформологічної культури;

2) конкретизувати критерії, показники та охарактеризувати рівні розвитку інформологічної

культури учнів середнього шкільного віку;

3) розробити структурно-функціональну модель розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі;

4) експериментально перевірити ефективність розробленої моделі.

Для досягнення поставленої мети, вирішення завдань використано комплекс **методів дослідження**, зокрема: *теоретичні*: аналіз літератури з філософії, педагогіки, психології, ретроспективний аналіз методичної літератури, навчальних програм та підручників для загальноосвітньої школи, вивчення та аналіз досвіду роботи вчителів, систематизація теоретичних та емпіричних даних з проблеми осмислення освітнього простору культури в педагогічній теорії; моделювання (для побудови структурно-функціональної моделі розвитку інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку); *емпіричні*: діагностичні (педагогічне спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ювання) для визначення рівня розвитку інформологічної культури в учнів; прогностичні (експертних оцінок, аналіз незалежних характеристик) для обґрунтування педагогічних умов; констатувальний і формувальний експерименти для обґрунтування та експериментальної перевірки структурно-функціональної моделі розвитку інформологічної культури в учнів; *методи математичної статистики* для інтерпретації та обробки результатів дослідження – перевірки статистичної достовірності розподілу учнів на контрольні та експериментальні класи обчислення критерію Фішера; визначення змін усереднених рівнів розвитку інформологічної культури в учнів експериментальних (ЕК) та контрольних (КК) класів – $M(x)$ – математичне очікування.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося в Одеській гімназії № 1 імені А. П. Бистріної, Одеській Маріїнській гімназії, навчально-виховному комплексі „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-ліцей” (м. Кодима Одеської обл.), загальноосвітньому політехнічному ліцеї ІІ-ІІІ ступенів (м. Ізмаїл Одеської обл.). На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 67 учителів, 1264 учні середнього шкільного віку.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що *уперше*:

– *розроблено та експериментально перевірено* структурно-функціональну модель розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності, яка відображає взаємозв'язок мети, характеристик змісту і призначення естетичної діяльності, складових її організації; педагогічних умов (збагачення інтегративного навчально-виховного процесу культурно-історичним змістом; застосування особистісно орієнтованих стимулів співробітництва під час виховання толерантного і адаптаційного світосприйняття; використання смислової афективно-емоційної диференціації одержання й аналізу естетично значущої інформації із засвоєнням прийомів доказового міркування); етапів розвитку інформологічної культури, форм,

методів та програмно-методичного забезпечення досліджуваного процесу; педагогічних характеристик інтегративного виховного середовища; методологічних підходів (культурно-історичний, компетентнісний, інтегративний, синергетичний); попередніх та прикінцевих діагностик рівнів розвитку інформологічної культури та результату.

У процесі дослідження

– *конкретизовано* критерії (перетворювальний, аксіологічний, пізнавальний, інформаційний, комунікативний, нормативний і знаковий), показники та охарактеризовано рівні (початковий, середній, достатній, високий) розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку;

– *уточнено* зміст поняття „інформологічна культура” та його компонентно-функціональну структуру (емоційно-оцінний компонент, поведінковий компонент, когнітивний компонент);

– *подальшого розвитку набули* положення про роль інформологічної культури у процесі виховання учнів середнього шкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає в розробці та впровадженні методичного забезпечення організації естетичної діяльності під час проведення виховних заходів з учнями середнього шкільного віку, методичних рекомендацій щодо організації та колективного оцінювання робіт типу „Пишемо свій підручник самі”, навчально-методичних матеріалів для проведення інтегрованих уроків з математики, української мови та літератури, історії. Методичні рекомендації використані вчителями в навчально-виховному процесі та позакласній роботі загальноосвітніх шкіл, педагогами позашкільних навчальних закладів, слухачами курсів підвищення кваліфікації вчителів загальноосвітніх шкіл у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в практику роботи: Одеської гімназії № 1 імені А.П. Бистріної (акт про впровадження від 21 жовтня 2010 р. № 2), Одеської Маріїнської гімназії (акт про впровадження від 7 жовтня 2010 р. № 222а), навчально-виховного комплексу „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-ліцей” м. Кодима Одеської області (акт про впровадження від 25 жовтня 2010 р. № 298), Загальноосвітнього політехнічного ліцею ІІ-ІІІ ступенів м. Ізмаїл Одеської області (акт про впровадження від 18 грудня 2010 р.), Одеського обласного інституту удосконалення учителів (акт про впровадження від 12 листопада 2010 р.), Мелітопольської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 23 Мелітопольської міської ради Запорізької області (довідка про впровадження від 4 лютого 2011 р.), Калуського навчально-виховного комплексу „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 10 - ліцей” (довідка про впровадження № 255 від 16 серпня 2010 р.).

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження оприлюднювалися на науково-практичних конференціях різного рангу: міжнародних – „Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика” (Луганськ, 2010 р.), „Інформаційна освіта та професійно-

комунікативні технології XXI століття” (Одеса, 2011 р.) та регіональній науково-практичній конференції „Актуальні проблеми методики навчання математики” (Одеса, 2008 р.). Основні положення і результати проведеного дослідження обговорювалися і дістали позитивну оцінку на засіданнях лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, семінарах Одеського обласного інституту удосконалення учителів, наукової ради Інституту педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка.

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 8 одноосібних публікаціях автора: із них 7 статей – у фахових виданнях України.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (190 найменувань), восьми додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 321 сторінка друкованого тексту. Основний зміст викладено на 165 сторінках. Ілюстративний матеріал поданий у 10 таблицях та 4 рисунках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено його об’єкт, предмет, мету і завдання, розкрито наукову новизну, теоретичне, практичне значення роботи, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – „**Теоретичні аспекти розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності**” проаналізовано стан проблеми осмислення освітнього простору культури; визначена сутність, компонентна структура та функції інформологічної культури; конкретизовано характеристики процесу естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі середнього загальноосвітнього навчального закладу.

Стрімкий темп інформаційних змін створює відчуття нестабільності і нестійкості світу, формує прагнення віднайти орієнтири в універсальних цінностях культури. Однак спроби теоретично осмислити складний феномен, яким є культура, мають нетривалу історію. Лише з XVII ст. поняття *cultura* використовується в значенні, близькому до сучасного. У XVIII ст. І. Гердер почав досліджувати своєрідність культури різних епох і народів. О. Іванченко звертає увагу на те, що дохристиянською абеткою слово „культура” у буквальному сенсі розумілося як „*Корінь* („чоловік та жінка”) *Зорі* („світло знань”), *що несе любов у русі родин до Істини*”. М. Реріх, за співзвуччям з латинським „*култус*” і слов’янським „*ура*”, перекладав його як „*поклоніння Світлу*”. Жодна культура неможлива без знань про світ, способів їх передачі й рівня оволодіння ними.

Таким чином, культура виявляється у двох формах (внутрішній і зовнішній). З одного боку, вона існує в людині, з іншого – культура суспільства може протистояти окремій людині як система норм, цінностей, наукових теорій, творів мистецтва, речей, а також заборон, табу, меж поведінки й

діяльності.

Естетичне виховання гармонізує й розвиває духовні здібності людини. Його роль помітна у розвитку пізнавальних здібностей особистості, адже естетичні почуття пробуджують не тільки моральні, але й інтелектуальні прагнення в людині. Відомо, наприклад, яка роль належить естетичній мотивації у творчій діяльності видатних представників найрізноманітніших професій – учених, інженерів, конструкторів та ін. У зв'язку з чим виникає гостра необхідність пошуку нових підходів до організації естетичної діяльності в загальноосвітніх закладах. Вона відкриває інший, цілісний спосіб бачення, відчуття й розуміння культури. На нашу думку, естетична діяльність – вид духовно-практичного освоєння й гармонійного перетворення світу, що є своєрідним регулятором людських взаємин, сприяє цілісному охопленню на індивідуальному рівні особливостей культури певної епохи, розумінню її єдності й стилістичного споріднення та є складовою діяльності людини, що розвиває її духовний світ.

Навчити учня сприймати вже готові продукти естетичної діяльності – це важливий, проте не повний комплекс усіх завдань естетичного виховання. Оцінюючи інтеграційну роль естетичної діяльності, можна стверджувати, що вона позитивно впливає на рівень розвитку загальної культури особистості. Тому для конкретизації характеристик естетичної діяльності як виду духовно-практичного освоєння й гармонійного перетворення світу, ми звернули увагу на визначення сутності таких понять як „інтеграція” та „інтегрований підхід”. Сутність інтеграції (у контексті педагогіки, психології, художнього сприйняття), як цілісного впливу на становлення особистості, її форми і види розкрито в працях М. Вашуленка, С. Гончаренка, О. Рудницької та ін. Ідея інтегративного підходу в педагогіці була започаткована в працях її основоположників: Й. Гербарта, А. Дістервега, Я. Коменського, Дж. Локка, Й. Песталоцці, Ж. Руссо. Слово „інтеграція” походить з латинської мови та означає відновлення, поповнення, об'єднання в ціле будь-яких частин.

Отже, педагогічна інтеграція в найширшому значенні слова – це процес і результат розвитку, становлення й формування багатомірної людської цілісності в умовах здійснення інтегративно-педагогічної діяльності. При цьому, розвиток – це процес поступальної зміни фізичних, душевних і духовних властивостей людини; становлення – виникнення фізичних, душевних і духовних новоутворень у людині; формування – знаходження фізичними, душевними й духовними новоутвореннями відносної усталеності, визначеності й *закінченості*. Все це в якості кінцевих наслідків має соціалізацію в широкому й вузькому значенні, персоналізацію та індивідуалізацію.

Характеристиками інтегративного виховного середовища визначено: а) універсальність і поліморфічність інтеграції; б) взаємозумовленість процесів інтеграції й дезінтеграції навчально-виховного процесу; в) органічна єдність цілого і його частин; г) нерозривний зв'язок процесу й результату.

Створення інтегративного виховного середовища припускає використання поетапних дій. Таке середовище охоплює три основні сфери діяльності: когнітивну (пізнавальну), афективну (емоційно-цінісну) і психомоторну (поведінкову). Педагогічне керування процесом естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі середнього загальноосвітнього закладу є поліструктурним. У центрі інтегративного виховного середовища – учень, його потенційні можливості щодо динаміки процесів розвитку, становлення й формування індивідуально-психологічних новоутворень.

Суть нової освітньої парадигми у тому, що навчальний предмет розглядається не як самоціль, а як засіб навчання й виховання, основною метою якого є гармонійний розвиток особистості дитини, зокрема розвиток її *інформаційно-логічної культури*. Термін „*інформологічна культура*” вперше запропонував І. Зязюн у монографії „Філософія педагогічної дії”. Конкретизація поняття „інформаційно-логічна культура особистості” здійснюється у дисертаційній роботі Р. Сафарової, що була виконана у Росії (Тюмень, 2005).

Теоретичний аналіз наукових джерел, власні наукові розвідки дали змогу уточнити суть поняття „інформологічна культура”. Це специфічна характеристика життєдіяльності особистості з розвиненим логічним та нелінійним стилем мислення, що зв’язана з:

- єдністю естетичних знань, переконань, почуттів, навичок і норм діяльності й поведінки;
- здатністю реалізовувати власні творчі можливості особистості через уміння й навички використовувати необхідний набір ключових компетентностей;
- індивідуальним інформаційним сприйняттям знань про навколишній світ, що передбачає суттєву модифікацію інформаційних потоків;
- інтеграцією всебічної інформації про соціальні процеси, технічні засоби підтримки цих явищ, а також усвідомленням/рефлексією необхідності та доцільності цих процесів.

Логіка й інформація в аспекті культури є взаємозалежними й поєднуються в процесі пізнання, самостійного творчого мислення, під час засвоєння спеціальних методів і прийомів доказового міркування.

Складовими елементами інформологічної культури, які уточнено відповідно до її функцій, є *емоційно-оцінний компонент* (індивідуальне інформаційне сприйняття знань про навколишній світ, що передбачає суттєву модифікацію інформаційних потоків: аксіологічна і перетворювальна функції); *когнітивний компонент* (інтеграція всебічної інформації про соціальні процеси, технічні засоби підтримки цих явищ, а також усвідомлення/рефлексія необхідності та доцільності цих процесів: інформаційна та пізнавальна функції); *поведінковий компонент* (здатність реалізовувати власні творчі можливості особистості через уміння й навички використовувати необхідні ключові компетентності: комунікативна, нормативна і знакова функції) інформологічної культури.

Специфіка розвитку інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку

визначається: по-перше, віковими та індивідуальними особливостями дітей; по-друге – специфікою проявів функціонування конкретизованих компонентів за визначеними функціями. Основою розвитку інформологічної культури особистості як форми життєдіяльності є естетична діяльність.

У другому розділі – **„Структурно-функціональна модель розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності”** – конкретизовані критерії, показники та рівні розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку; описано методика діагностики цих рівнів; визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі.

Для конкретизації критеріїв та показників інформологічної культури учнів середнього шкільного віку проаналізовано *культурно-історичні теорії розвитку* (Л. Виготський, В. Зінченко, Д. Ельконін і В. Давидов, В. Рубцов, Г. Цукерман тощо). Для встановлення вікових та особистісних норм розвитку інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку, у зв'язку з нерівномірністю їх виховання та для подальшої діагностики з педагогічних позицій було проаналізовано принципи *синергетичного* підходу (теорії самоорганізації), що розглядаються в роботах В. Аршинова, А. Вахіна, В. Віненка та ін. Загалом, синергетичні уявлення про структури-аттрактори – цілі еволюційних процесів (до яких можна віднести й розвиток інформологічної культури в учнів) взаємозалежні із синергетичними принципами побудови еволюційного *цілого* із частин як „цілого у цілому” (суб'єкти в інтеграційному виховному середовищі).

Зв'язок критеріїв і показників розвитку інформологічної культури проведено ґрунтуючись на *компетентнісному* підході (В. Болотов, Б. Канаєв, В. Серіков, А. Хуторський та ін.). Структура змісту компетентнісного становлення особистості, яка була запропонована Б. Канаєвим, дала змогу розглянути кожну функцію компонентів інформологічної культури з позицій показників ключових компетентностей, що характеризують основи змісту будь-якого освітньо-виховного процесу: а) знання, здобуті суспільством; б) відомі способи діяльності; в) можливості творчості у межах даної компетенції; г) досвід відношень до світу в цих самих межах.

Рівні розвитку інформологічної культури було якісно виокремлено відповідно до загальноприйнятих рівнів навчальних досягнень учнів: 1) початковий, 2) середній, 3) достатній, 4) високий.

В учнів із початковим рівнем розвитку відсутня мотивація до інформологічної діяльності. Вони володіють слабкими знаннями можливостей інформаційних ресурсів, не вміють обробляти і критично оцінювати інформацію.

Школярі середнього рівня розвитку досліджуваного феномена характеризуються слабкою

системою мотивації до саморозвитку; володіють інформаційною грамотністю, здатні краще вчитися, але їх відповіді недостатньо осмислені. Такі учні можуть повторити за зразком певну операцію, здатні з неточностями порівнювати, узагальнювати, робити висновки.

Учні достатнього рівня характеризуються стійкою пізнавальною мотивацією, мають усталене прагнення до саморозвитку; регулярно проявляють наявність достатньо міцних знань; уміють аналізувати і систематизувати інформацію; можуть встановлювати найсуттєвіші зв'язки між явищами, фактами, робити висновки.

Учням високого рівня розвитку притаманні: стійке прагнення до самовдосконалення; глибокі системні міцні знання, володіння способами безперервного здобутку нових знань, уміння вчитися самостійно; навички самостійного логічного стилю мислення. Ці учні здатні реалізовувати особисті творчі можливості; їх діяльність пов'язується із пошуком культурного і духовно-морального сенсу, прагнуть розвивати власне світорозуміння.

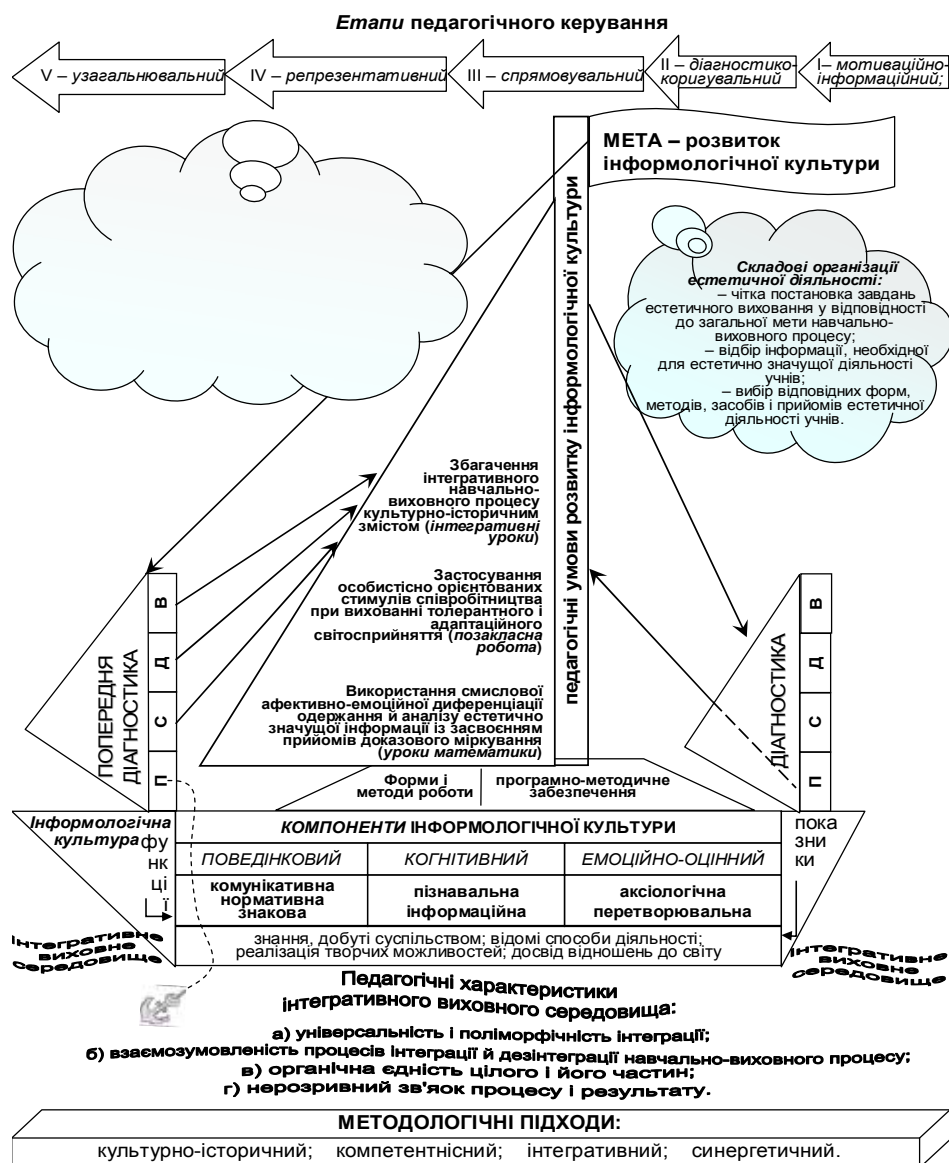
Визначення кількісної характеристики оцінювання рівнів розвитку інформологічної культури учнів проводилося шляхом обчислення кількості правильних відповідей на питання розробленого комплексного тестування, яке складалося з 28 завдань, відповідно до кожної з характеристик показників компонентів, де кожна правильна відповідь оцінювалася в 1 бал. Шкала оцінювання рівня розвитку інформологічної культури має такий вигляд: $0 \leq r \leq 7$ – початковий рівень; $8 \leq r \leq 14$ – середній; $15 \leq r \leq 21$ – достатній; $22 \leq r \leq 28$ – високий, де r – кількість правильних відповідей.

Для визначення стану розвитку інформологічної культури школярів було проведено констатувальний етап експерименту. В ньому брали участь 227 учнів гімназії № 1 ім. А.П. Бистріної м. Одеси. На основі констатувального етапу дослідження з'ясовано, що із 227 учнів на початковому рівні розвитку інформологічної культури знаходилося 80, на середньому – 114, на достатньому – 23, на високому – 10 школярів. Отже, констатувальний етап засвідчив, що більшість учнів потребує розвитку означеного феномена.

З цією метою розроблена структурно-функціональна модель розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі (рис. 1).

Модель представлена сукупністю її складових:

– педагогічні характеристики інтегративного виховного середовища – доцільні організаційно-педагогічні поетапні дії, що пов'язані з переносом ідей інтеграції наукових досягнень природничих і гуманітарних наук, які реалізуються у практиці виховання в загальноосвітньому закладі та визначають ефективність трансформації середовища, від яких залежить розуміння суті впливу цього середовища на його окремі об'єкти;

Умовні позначення:

П – початковий рівень розвитку інформологічної культури
 С – середній рівень розвитку інформологічної культури

Д – достатній рівень розвитку інформологічної культури
 В – високий рівень розвитку інформологічної культури

Рис. 1. Структурно-функціональна модель розвитку інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі

– характеристики змісту і призначення естетичної діяльності: гармонізація внутрішнього світу учнів, міжособистісних відносин; розширення естетичного кругозору, формування естетичного смаку й потреби у самоосвіті; прилучення учнів до національної творчості на основі оптимального сполучення освітньої, розвиваючої й трудової діяльності; розвиток творчих здібностей учнів шляхом включення їх у різні види естетичної діяльності;

– складові організації естетичної діяльності: чітка постановка завдань естетичного виховання відповідно до загальної мети навчально-виховного процесу; відбір інформації, необхідної для естетично значущої діяльності учнів; вибір відповідних форм методів, засобів і прийомів естетичної діяльності учнів;

– педагогічні умови, що впливають на розвиток інформологічної культури: збагачення інтегративного навчально-виховного процесу культурно-історичним змістом (*інтегративні уроки*); застосування особистісно орієнтованих стимулів співробітництва під час виховання толерантного й адаптаційного світосприйняття (*позакласна робота*); використання смислової афективно-емоційної диференціації отримання й аналізу естетично значущої інформації із засвоєнням прийомів доказового міркування (*уроки математики*);

– етапи педагогічного керування процесом розвитку інформологічної культури учнів в інтегративному виховному середовищі: I – мотиваційно-інформаційний, II – діагностико-коригувальний, III – спрямовувальний, IV – репрезентативний, V – узагальнювальний;

– програмно-методичне забезпечення (коректування робочих програм з дисциплін, що передбачає коригувальний, спрямовуючий та репрезентативний етапи розвитку інформологічної культури, програму науково-методичних семінарів для вчителів, уперше введених в навчально-методичне забезпечення школи та ін.);

– критеріально-оцінний апарат ефективності розвитку інформологічної культури: рівні, критерії й показники; методики діагностики.

Системотвірним компонентом розробленої моделі є педагогічні умови розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності:

Збагачення інтегративного навчально-виховного процесу культурно-історичним змістом (інтегративні уроки), як педагогічна умова розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності має відповідні елементи „логічної структури” педагогічної інтеграції: *базис* – дисципліну, що кооперує визначальну інтегративну мету й трактує на своїй мові інтегративний результат; *завдання* – вихідну проблему, сформовану в межах або базової, або сумісної у кооперації дисципліною, або ж поза обома дисциплінами – на загальнонауковому рівні чи на рівні *методологічної рефлексії*; *засіб* – теоретичний і технічний інструмент, пов’язаний з *методикою організації інтегративного уроку*.

На основі навчальних програм, уроки містять можливості для повторення, активізації й розширення раніше вивченого матеріалу, на ґрунті як „горизонтальної” так і „вертикальної” інтеграції. Це дало змогу підійти до організації *естетичної діяльності* як переосмислення й реконструкції попередніх знань, а не простому їх нашаруванню одне на одне як „цеглинок”.

Для того, щоб прогнозувати педагогічне спілкування, вчителю необхідні толерантність до учня та емпатія. Наповнена позитивними емоціями, конструктивна взаємодія сприяє розвитку соціуму й самореалізації особистості. Якщо учні стають повноправними суб'єктами процесу виховання й навчання, якщо вони беруть участь у конструюванні виховного простору, то вони також стають відповідальними за ту атмосферу, що складається у школі.

Особистісно орієнтовані стимули співробітництва завжди є діалогом суб'єктів – суб'єкта „вихователя” і суб'єкта „вихованця”. Виховання толерантного та адаптаційного світосприйняття забезпечується певними ціннісно-педагогічними й технологічними стимулами співробітництва. До *ціннісно-педагогічних* належать: звертання до внутрішнього світу дитини, визнання позитивного творчого потенціалу, його активної життєвої позиції, потреби в розвитку й самовихованні; врахування унікальності й самобутності учня, підтримка його за допомогою самоствердження у культурі; рівноправність всіх суб'єктів як самоцінних субкультур. До *технологічних* – використання діалогових, ігрових методик, ініціація творчої діяльності учнів, створення ситуацій, що сприяють самовираженню учнів, рефлексії, розв'язання суперечливих ситуацій морального вибору; подолання формально-рольових стосунків і встановлення відносин співробітництва.

Провідним *механізмом* виховання толерантного й адаптаційного світосприйняття учня середнього шкільного віку в межах естетичної діяльності є порівняння між однолітками, що в цьому випадку виконує „посередницьку” функцію, виступаючи носієм „ідеальної форми”, яка задає нові змісти діяльності. При цьому центральною ланкою виявляється ставлення до *успіху* однолітка, оскільки його вплив на розвиток особистості опосередковується образом, що орієнтує іншого, зразок є „формою свідомості іншого в собі” (А. Венгер, О. Карабанова, Б. Ельконін, В. Слободчиков, Г. Цукерман та ін.). Виховання толерантного й адаптаційного світосприйняття розгортається у послідовності трьох етапів: 1) *знаннєвого*, мета якого – придбання необхідного обсягу знань; формування відповідного науково-понятійного апарату; 2) *інтерактивного*, спрямованого на опанування навичками продуктивної взаємодії, навичками конструктивної поведінки, вміння контролювати свій емоційний стан; 3) *світоглядного*, що припускає прийняття толерантності, як результату вільного морального вибору.

Під час вирішення найпростішої проблемної ситуації учень використовує знання будь-якого походження, виконуючи різноманітні види розумової діяльності. Окрім того, середній шкільний вік характеризується підвищеною емоційною збудливістю, імпульсивністю, домінуванням збудження над гальмуванням, швидкою зміною настрою, схильністю до *афектів* – жагучого,

різкого й бурхливого вираження пережитих почуттів. Застосування *прийомів доказового міркування* у процесі навчання показує безумовно позитивний вплив на розвиток мислення людини та на її розвиток загалом.

Використання *сміслової афективно-емоційної диференціації одержання й аналізу естетично значущої інформації із засвоєнням прийомів доказового міркування* поєднує такі складові: 1) чітка постановка завдань естетичного виховання відповідно до загальної мети навчально-виховного процесу; 2) відбір інформації, необхідної для естетично значущої діяльності учнів; 3) вибір відповідних форм, методів, засобів і прийомів естетичної діяльності учнів; 4) процеси творчості, відкриття нового; 5) диференціація одержання й аналізу інформації зумовлена активністю учня, що стимулюється прикладом учителя; 6) засвоєння прийомів доказового міркування; 7) бурхливе вираження пережитих почуттів. Тобто сутність означеної педагогічної умови розвитку інформологічної культури полягає у творчості, процесі відкриття нового: нових об'єктів, нових знань, нових методів їх вирішення. Основним завданням залишається „зараження” учнів відповідною *естетично значущою* інформацією. Така робота спрямовується на: виховання поваги до цілісності інформації; перетворення повсякденного просування „від уроку до уроку” у „захоплююче емоційно-позитивне” життя. Надання учням радості праці, радості успіху в навчанні, збудження в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності, віри в себе – це важливе завдання вчителя.

У третьому розділі – **„Дослідно-експериментальна робота щодо розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності”** описано реалізацію структурно-функціональної моделі розвитку означеного феномена у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі середнього загальноосвітнього закладу; проаналізовано зміст і результати формувального етапу експерименту.

Розроблену модель, обґрунтовані педагогічні умови покладено в основу експериментальної методики розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності, дослідна перевірка якої відбувалася на базі шкіл, ліцеїв, гімназій м. Одеси та Одеської області.

Для проведення формувального етапу експерименту було відібрано 4 експериментальних (117 осіб) і 4 контрольних (110 осіб) класів. Визначені класи характеризувалися приблизно однаковими показниками за вихідним рівнем розвитку інформологічної культури учнів. У контрольних класах навчально-виховну роботу з учнями здійснювали за традиційною методикою. В експериментальних класах – реалізовували розроблену модель і обґрунтовані педагогічні умови розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності.

Реалізація першої педагогічної умови „збагачення інтегративного навчально-виховного

процесу культурно-історичним змістом” відбувалась на відповідних інтегративних уроках: математики, української мови та літератури „*Три з дитинства до Тараса, нести думки свої земні*”; математики та історії „*Сім чудес Стародавнього світу*”, „*Сім чудес України*” та ін. Реалізація другої педагогічної умови „застосування особистісно орієнтованих стимулів співробітництва під час виховання толерантного й адаптаційного світосприйняття” – під час проведення позакласної роботи: „*Школа толерантності*”, робіт типу „*Пишемо свій підручник самі*” та ін. Використання смислової афективно-емоційної диференціації отримання й аналізу естетично значущої інформації із засвоєнням прийомів доказового міркування, як третя педагогічна умова, була реалізована на уроках математики. Порівняння даних констатувального і прикінцевого результатів діагностик рівнів розвитку інформологічної культури відображено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння даних констатувального і прикінцевого результатів діагностик рівнів розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку

Рівні розвитку інформологічної культури в учнів	початковий		середній		достатній		високий	
	учн.	%	учн.	%	учн.	%	учн.	%
ЕК на констатувальному етапі, n=117 осіб	40	34	63	54	10	9	4	3
ЕК на прикінцевому етапі, n=117 осіб	9	8	41	35	45	38	22	19
Динаміка розвитку в ЕК	31	- 26	22	- 19	35	+ 29	18	+ 16
КК на констатувальному етапі, n=110 осіб	40	37	51	46	13	12	6	5
КК на прикінцевому етапі, n=110 осіб	35	32	47	43	22	20	6	5
Динаміка розвитку в КК	5	- 5	4	- 3	9	+ 8	-	0

Порівняння даних констатувального і прикінцевого результатів діагностик рівнів розвитку інформологічної культури дали змогу стверджувати, що хоча в ЕК переважає кількість учнів із середнім та достатнім рівнями розвитку інформологічної культури, проте кількість учнів із високим рівнем розвитку в ЕК збільшилась на 16 %, на достатньому – збільшилась на 29 % та відповідно на середньому зменшилась на 19 % та на низькому – зменшилась на 26 %, на відміну від кількості учнів у КК, де на високому рівні змін не відбулося, на достатньому рівні приріст склав лише 8 %, кількість учнів на середньому рівні розвитку інформологічної культури зменшилась на 3 %, а на низькому – на 5%.

Проведене прикінцеве тестування учнів, контрольні зрізи протягом формувального етапу експерименту підтверджують ефективність обраних методологічних позицій щодо розробки та реалізації структурно-функціональної моделі розвитку інформологічної культури в учнів

середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі. Отримані результати дали змогу стверджувати, що мета і завдання експерименту реалізовані.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми й одержані емпіричні дані пошуково-експериментальної роботи дали змогу сформулювати такі висновки:

1. Концептуально поняття „культура” розглядається науковцями у трьох основних аспектах: артефактів, смислів і знаків; за змістом у тривимірній моделі „культурного простору”, що інтегрує духовну, соціальну і технологічну складові в системі когнітивних, ціннісних і регулятивних смислових координат. Кількість визначень поняття „культура” доходить до півтисячі, хоча до теперішнього часу всі вони не можуть претендувати на повноту й завершеність.

На розвиток загальної культури особистості активний позитивний вплив має естетична діяльність як вид духовно-практичного освоєння й гармонійного перетворення світу, що виступає своєрідним регулятором людських взаємин, сприяє цілісному охопленню на індивідуальному рівні особливостей культури певної епохи, розумінню її єдності й стилістичного споріднення та є складовою діяльності людини, що розвиває її духовний світ.

Інтегративне виховне середовище визначається видом духовних відносин, що інтегрують досягнення наук і втілюють їх у практику суспільного виховання, за яких реалізується виховний потенціал особистості (соціалізація), визначаються шляхи її актуалізації, суперечності й рушійні сили виховання людини в єдності з її способом життя.

На основі аналізу базових понять дослідження уточнено, що інформологічна культура – специфічна характеристика життєдіяльності особистості з розвиненим логічним та нелінійним стилем мислення, що зв’язана з: єдністю естетичних знань, переконань, почуттів, навичок і норм діяльності й поведінки; здатністю реалізовувати власні творчі можливості особистості через уміння й навички використовувати необхідні ключові компетентності; індивідуальним інформаційним сприйняттям знань про навколишній світ, що передбачає суттєву модифікацію інформаційних потоків; інтеграцією всебічної інформації про соціальні процеси, технічні засоби підтримки цих явищ, а також усвідомленням/рефлексією необхідності та доцільності цих процесів.

Інформологічна культура є складним утворенням, у якому виокремлено відповідно до її функцій три компоненти: емоційно-оцінний (відповідно до аксіологічної та перетворювальної функцій), поведінковий (комунікативна, нормативна та знакова функції) та когнітивний компоненти (інформаційна та пізнавальна функції).

2. Із урахуванням компонентно-функціональної структури досліджуваного феномену, результатів власних наукових розвідок уточнено основні критерії розвитку інформологічної

культури, якими є перетворювальний, аксіологічний, пізнавальний, інформаційний, комунікативний, нормативний і знаковий. Показниками, що характеризують розвиток інформалогічної культури є набір ключових компетенцій: 1) знання, здобуті суспільством (власне світорозуміння; розуміння спадковості у формах пізнання; вміння поєднати нове з уже відомим (естетичне сприйняття, інтерпретація)); 2) відомі способи діяльності (гармонізація поведінки та життя, „почуття дорослості”; вміння систематизувати інформацію; досвід міжкультурної взаємодії); 3) реалізація можливостей творчості у межах певної компетенції (бажання самостійного пошуку нового; усвідомлене ставлення до дійових осіб у творчому завданні; постановка оригінальних запитань до малюнків, схем тощо; нове творче застосування відомих систем образів); 4) досвід ставлень до світу (перенесення досвіду навчально-виховної діяльності у реальне життя; потреба у нових формах пізнання; усвідомлення зв'язків між історичним і сучасним поданням інформації).

Виокремлено та охарактеризовано чотири рівні розвитку інформологічної культури (відповідно до загальноприйнятих рівнів навчальних досягнень учнів): початковий, середній, достатній та високий.

На основі результатів констатувального етапу експерименту з'ясовано, що із 227 учнів на початковому рівні розвитку інформологічної культури знаходиться 80 (35,3%), на середньому – 114 (50,2 %), на достатньому – 23 (10,1 %), на високому – 10 (4,4 %) школярів. Отже, констатувальний етап засвідчив, що переважна більшість учнів потребує розвитку означеного феномена.

Для вдосконалення процесу розвитку інформологічної культури школярів у процесі естетичної діяльності розроблено структурно-функціональну модель.

3. У розробленій структурно-функціональній моделі розвитку інформологічної культури у процесі естетичної діяльності учнів в інтегративному виховному середовищі взаємопов'язані цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний блоки, діагностичний інструментарій, а також педагогічні умови розвитку означеного феномену (збагачення інтегративного навчально-виховного процесу культурно-історичним змістом (інтегративні уроки); застосування особистісно орієнтованих стимулів співробітництва під час виховання толерантного й адаптаційного світосприйняття (позакласна робота); використання смислової афективно-емоційної диференціації отримання й аналізу естетично значущої інформації із засвоєнням прийомів доказового міркування (уроки математики). Реалізація педагогічних умов відбувалась на інтегративних уроках математики, української мови та літератури: „*Йти з дитинства до Тараса, нести думки свої земні*”; з математики та історії „*Сім чудес Стародавнього світу*”, „*Сім чудес України*” та ін.; під час проведення позакласної роботи: „*Школа толерантності*”; також учні виконували роботу „*Пишемо свій підручник самі*”. Окрім інтегрованих уроків для формування інформологічної

культури школярів, реалізовувались пізнавальні ігри „Відтвори малюнок”, „Віртуальні мандрівки”, „У країні казок”, конкурси на створення кращої дитячої книжечки тощо. Експериментальні форми й методи роботи, як компоненти моделі, сприяли гармонізації внутрішнього світу учнів; розширенню естетичного світогляду, формуванню естетичного смаку й потреби у самоосвіті; прилученню учнів до національної творчості на основі оптимального сполучення освітньої, розвивальної й трудової діяльності; розвитку творчих здібностей учнів шляхом залучення їх до різних видів естетичної діяльності.

4. На основі результатів формувального етапу експерименту було підтверджено ефективність розробленої структурно-функціональної моделі розвитку інформологічної культури учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності. Зокрема, відбулися зміни усереднених рівнів розвитку інформологічної культури: в ЕК приріст розвитку склав 48,07 % на відміну від КК, де відносна зміна усереднених рівнів становила 6,99 %.

Проведене дослідження не претендує на остаточне вирішення проблеми розвитку інформологічної культури в учнів. Перспективи подальшого розв'язання означеної проблеми полягають у дослідженні особистісних корелят і чинників розвитку інформологічної культури старшокласників, удосконалюванні психолого-діагностичного інструментарію, що забезпечить можливість об'єктивно простежити динаміку розвитку й саморозвитку інформологічної культури школярів; інтеграції зусиль школи й родини у вихованні інформологічної культури учнів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Кузнецова О. В. Вступительные испытания по математике / О. В. Кузнецова // Наша школа : наук.-метод. журнал. – 2000. – № 1. – С. 127.
2. Кузнецова О. В. К вопросу о прохождении педагогической практики / О. В. Кузнецова // Наша школа : наук.-метод. журнал. – 2000. – № 1. – С. 124–126.
3. Кузнецова О. В. Осмислення потенціалу освітнього простору культури в аспекті естетичної діяльності школярів / О. В. Кузнецова // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : зб. наук. праць / гол. ред. : Г. П. Шевченко. – Луганськ : Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2010. – Вип. 3 (38). – С. 119–127.
4. Кузнецова О. В. Сутність, компонентна структура інформологічної культури та критерії і показники її розвитку в учнів середнього шкільного віку / О. В. Кузнецова // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2010. – Вип. 24 : Педагогіка та психологія. – С. 73–83.
5. Кузнецова О. В. Структурно-функціональна модель розвитку інформологічної

культури в учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі середнього загальноосвітнього закладу та результати її впровадження / О. В. Кузнецова // Збірник наукових праць № 55. Частина II. – Хмельницький : НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – С. 53–56.

6. Кузнецова О. В. Характеристики процесу естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі середнього загальноосвітнього закладу / О. В. Кузнецова // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. / гол. ред. Романишина Л. М. – 2011. – Вип. 1. – Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2011_1/11kovszz.pdf.

7. Кузнецова О. В. Педагогічні умови розвитку інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності / О. В. Кузнецова // Вісник Національної академії оборони України : зб. наук. праць. – К. : НУОУ, 2011. – 2 (21). – С. 57–62.

8. Кузнецова О. В. Некоторые аспекты введения независимого тестирования по математике / О. В. Кузнецова // Актуальні проблеми методики навчання математики : матеріали II Регіональної наук.-практ. конф. (Одеса, 14–15 трав. 2008 р.). – О. : Наука і техніка, 2008. – С. 32–35.

АНОТАЦІЯ

Кузнецова О. В. Розвиток інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – Тернопіль, 2012.

У дисертації досліджено процес розвитку інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі. Проаналізовано сучасний стан теорії та практики естетичної діяльності, розкрито сутність і зміст інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку. Уточнено зміст понять „естетична діяльність”, „інтегративне виховне середовище”, структуру інформологічної культури. Визначено „культурно-історичний”, „синергетичний”, „інтегративний”, „компетентнісний” теоретичні підходи до розвитку інформологічної культури. Конкретизовано критерії, показники та рівні розвитку досліджуваного феномена.

Розроблено структурно-функціональну модель розвитку інформологічної культури в учнів середнього шкільного віку у процесі естетичної діяльності в інтегративному виховному середовищі.

Ключові слова: інформологічна культура, естетична діяльність, інтегративне виховне середовище, середній шкільний вік, педагогічні умови, структурно-функціональна модель.

АННОТАЦІЯ

Кузнецова О. В. Развитие информологической культуры в учеников среднего школьного возраста в процессе эстетической деятельности. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины. – Тернополь, 2012.

Диссертация посвящена исследованию процесса развития информологической культуры у учеников среднего школьного возраста в процессе эстетической деятельности в интегративной воспитательной среде. На основе анализа базовых понятий исследования выяснено и уточнено, что *информологическая культура* – специфическая характеристика жизнедеятельности личности с развитым логическим и нелинейным стилем мышления, связанная с: единством эстетических знаний, убеждений, чувств, навыков и норм деятельности и поведения; способностью реализовывать собственные творческие возможности личности через умения и навыки использовать необходимые ключевые компетентности; индивидуальным информационным восприятием знаний об окружающем мире, предусматривающим существенную модификацию информационных потоков; интеграцию всесторонней информации о социальных процессах, технических средствах поддержки данных явлений, а также осознанием/рефлексией необходимости и целесообразности этих процессов.

Функции информологической культуры охватывают три основные сферы деятельности: когнитивную (познавательную), аффективную (эмоционально-ценностную) и психомоторную (поведенческую). Данные функции были взяты в качестве критериев, отображающих уровни развития в их связи с компонентами: эмоционально-оценочный компонент характеризуется индивидуальным информационным восприятием знаний об окружающем мире, предусматривает существенную модификацию информационных потоков и выполняет аксиологическую и преобразовательную функции; когнитивный – определяет интеграцию всесторонней информации о социальных процессах, технические средства поддержки этих явлений, а также осознание/рефлексию необходимости и целесообразности этих процессов, выполняет информационную и познавательную функции; поведенческий компонент характеризуется способностью реализовывать собственные творческие возможности личности через умения и навыки использовать необходимый набор ключевых компетентностей и выполняет

коммуникативную, нормативную и знаковую функции информологической культуры.

Разработанная методика диагностики информологической культуры у учеников среднего школьного возраста позволила качественно выявить уровни её развития (в соответствии с общепринятыми уровнями учебных достижений учеников): начальный, средний, достаточный и высокий.

Определены педагогические условия, которые способствуют развитию информологической культуры у учеников среднего школьного возраста в процессе эстетической деятельности: обогащение интегративного учебно-воспитательного процесса культурно-историческим содержанием (интегративные уроки); применение лично ориентированных стимулов сотрудничества при воспитании толерантного и адаптационного мировосприятия (внеклассная работа); использование смысловой аффективно-эмоциональной дифференциации получения и анализа эстетически значимой информации с усвоением приемов доказательного рассуждения (уроки математики).

Структурно-функциональная модель развития информологической культуры у учеников среднего школьного возраста в процессе эстетической деятельности представлена совокупностью ее составляющих: педагогические характеристики интегративной воспитательной среды; педагогические условия и процессуально-содержательные блоки; этапы педагогического управления; программно-методическое обеспечение; критериально-оценочный аппарат эффективности развития информологической культуры: уровни, критерии и показатели; методики диагностики.

Обоснование и экспериментальная проверка разработанной структурно-функциональной модели предусматривала: достижение цели – развитие информологической культуры на высоком и достаточном уровнях путем реализации педагогических условий; предварительную и заключительную диагностики уровней её развития; результат с возможностью дальнейшего планирования и осуществления воспитания как целостного процесса, который содействует развитию личности в целом. Количественные и качественные результаты экспериментальной работы доказали эффективность разработанной в диссертации модели развития информологической культуры у учеников среднего школьного возраста в процессе эстетической деятельности в интегративной воспитательной среде.

Ключевые слова: информологическая культура, эстетическая деятельность, интегративная воспитательная среда, средний школьный возраст, педагогические условия, структурно-функциональная модель.

ANNOTATION

Kuznetsova O.V. Development of Informatively-logical cultures for the students of middle

school ages in the process of aesthetically beautiful activity. – Manuscript.

The thesis is for obtaining the scientific degree of the candidate of the pedagogical sciences in the specialty 13.00.07 – „The theory and methods of education”. – Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education, Science, Youth and Sports of Ukraine, Ternopil, 2012.

In dissertation explored process of development of Informatively-logical culture for the students of middle school ages in the process of aesthetically beautiful activity in integrative an educate environment, the modern state of theory and practice of aesthetically beautiful activity is analysed, essence and maintenance of Informatively-logical culture is exposed for the students of middle school ages. A concept is specified „ Aesthetic activity” „integrative an educate environment” and „Cultural and historical” theoretical approaches are to development of Informatively-logical culture. Certainly components, criteria and levels of Informatively-logical culture of students of middle school ages.

The structurally functional model of development of Informatively-logical culture is developed for the students of middle school ages in the process of aesthetically beautiful activity in integrative an educate environment.

Keywords: Informatively-logical culture, aesthetically beautiful activity, integrative an educate environment, middle school ages, pedagogical terms, structurally functional model.

Підписано до друку 16.03.2012 р. Формат 60х90/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 116

Віддруковано у видавничому центрі “Вектор”

46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2-Б,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР №33 від 06 грудня 2007р.
СПД Созанський А. М.